

SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

98

TADEUSZ LEON URBAŃSKI (1901—1985)

Tadeusz Leon Urbański urodził się 14 X 1901 r. w Jekaterynodarze na Kaukazie w rodzinie prawnika. Tam też w 1919 r. ukończył gimnazjum. W tym samym roku rozpoczęła studia chemiczne na Politechnice w Nowoczerkasku, a w 1922 r., po przyjeździe do kraju, został przyjęty na Wydział Chemiczny Politechniki Warszawskiej (PW). Studia ukończył w 1924 r. i otrzymał stanowisko kierownika laboratorium Górnośląskich Fabryk Materiałów Wybuchowych w Łaziskach Górnych.

Lata 1926—1928 spędził we Francji, zapoznając się z produkcją materiałów wybuchowych w fabrykach prochu, bawełny strzelniczej i nitrogliceryny, należących do słynnej Service des Poudres. Po powrocie do kraju został doradcą technicznym Departamentu Uzbrojenia Ministerstwa Spraw Wojskowych. W latach 1928—1929 był kierownikiem stacji doświadczalnej prochu bezdymnego Państwowej Wytwórni Prochu, a w 1928 r. otrzymał stanowisko kierownika Działu Badań Pirotechnicznych w Instytucie Technicznego Uzbrojenia. Pełnił je do wybuchu II wojny światowej, prowadząc laboratorium w Płonkach, a od 1932 r. w Rembertowie.

W 1929 r. T. Urbański rozpoczął równoległe pracę na PW jako asystent w Zakładzie Materiałów Wybuchowych na Wydziale Chemicznym. W 1932 r. uzyskał stopień doktora nauk technicznych, a w 1933 r. habilitację i stanowisko docenta w Katedrze Technologii Chemicznej Ogólnej Organicznej i Technologii Węglowodanów. W lipcu 1935 r. otrzymał nowo utworzoną na PW Katedrę Technologii Materiałów Wybuchowych, którą kierował do wybuchu wojny, od 1 V 1936 r. jako profesor nadzwyczajny. W roku akad. 1938/39 był dziekanem Wydziału Chemicznego PW.

Po wybuchu II wojny światowej prof. T. Urbański początkowo ukrywał się poszukiwany przez gestapo, a w styczniu 1940 r. przedostał się do Francji, gdzie przez pół roku pracował w Centre National de la Recherche Scientifique w Clermont-Ferrand. Potem przeniósł się do Anglii i przez 6 lat pracował w Research Department Ministry of Supply jako kierownik pracowni związków wielocząsteczkowych. W latach 1943—1944 prowadził wykłady z technologii organicznej dla polskich studentów na Uniwersytecie w Londynie.

Po powrocie do kraju w 1946 r. prof. T. Urbański objął Katedrę Technologii Organicznej II na Wydziale Chemicznym PW i kierował nią do 1971 r. 30 IV 1948 r. został mianowany profesorem zwyczajnym. Jako dziekan Wydziału Chemicznego PW (1946—1950) w dużym stopniu przyczynił się do odbudowy gmachów Chemii i Technologii Chemicznej. W latach 1947—1948 był jednocześnie dyrektorem Instytutu Chemii Przemysłowej w Warszawie, gdzie kierował Pracownią Chemii Organicznej (1946—1949), a w latach 1951—1971 kierował Katedrą (od 1968 Zakładem) Technologii Chemicznej i Paliw w Wojskowej Akademii Technicznej. Był rów-

nież związany z placówkami badawczymi Polskiej Akademii Nauk (PAN). W latach 1957—1964 kierował Zakładem Syntezy Organicznej PAN i jego Pracownią Badań Strukturalnych (1953—1964), Pracownią Środków Ochrony Roślin (1961—1964) i III Pracownią Petrochemiczną (1961—1964). Był dyrektorem Instytutu Chemii Organicznej PAN (1964—1966) i kierownikiem Zakładu Syntezy Organicznej (1964—1972). Przewodniczył radom naukowym wielu zakładów PAN.

Prof. T. Urbański, uznawany za jednego z najwybitniejszych polskich uczonych, stworzył szkołę fizykochemii organicznej. Badał teoretyczne i technologiczne zagadnienia chemii organicznej, przede wszystkim materiałów wybuchowych, alifatycznych związków nitrowych i związków biologicznie czynnych. W wyniku tych badań powstały syntetycznie cenne związki o działaniu przeciwegzucicznym, przeciwgrzybicowym i przeciwmalarycznym, wykorzystane w medycynie. Szczególnie interesowała go budowa związków organicznych, zwłaszcza wiązania wodorowe, konformacje i tautomeria. Z około pięciuset publikacji naukowych prof. T. Urbańskiego wymienić należy przede wszystkim podręcznik „Chemia i technologia materiałów wybuchowych”, przetłumaczony na wiele języków. Był autorem 35 patentów i promotorem 60 doktorantów, z których kilkunastu zostało profesorami.

Prof. T. Urbański współpracował z licznymi zagranicznymi placówkami naukowymi, m.in. w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Chinach i Indiach, prowadząc wykłady i uczestnicząc w badaniach. Brał udział w kongresach i zjazdach naukowych krajowych i zagranicznych. Był członkiem korespondentem Akademii Nauk Technicznych (1947), członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1949), członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności (1950) i PAN (1952), której członkiem rzeczywistym został w 1955 r., a w latach 1955—1965 był również członkiem Prezydium i (1958—1964) przewodniczącym Sekcji Nauk Chemicznych.

W latach 1934—1935 prof. T. Urbański był sekretarzem, w latach 1950—1951 i 1968—1970 prezesem, a od 1972 r. członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Chemicznego. Przewodniczył Polskiemu Komitetowi Międzynarodowej Unii Chemii Czystej i Stosowanej (1961—1965) i był członkiem honorowym wielu zagranicznych towarzystw naukowych, m.in. Royal Society of Chemistry (1983), Society of Chemical Industry w Londynie (1983), American Chemical Society, członkiem Faraday Society i Combustion Institution.

Prof. T. Urbański był laureatem nagrody państwowej I stopnia (1949, 1976), II stopnia (1952) oraz wielu innych nagród krajowych i zagranicznych. Był odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1962).

Zmarł 29 V 1985 r. w Warszawie i został pochowany na cmentarzu Powązkowskim (207-V-20).

Opracowała Aurelia Tylińska